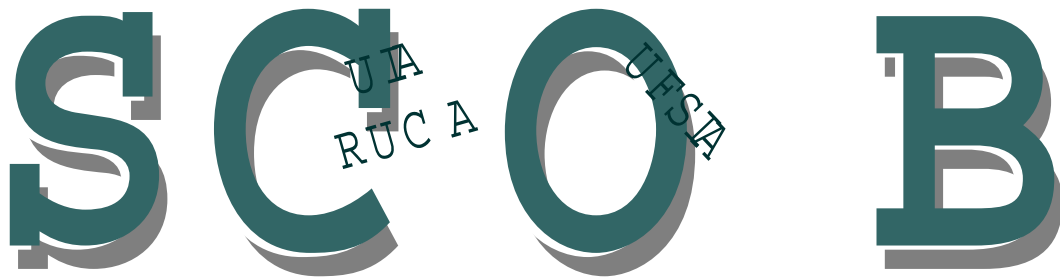

Universiteit Antwerpen

Studiecentrum voor
onderneming en beurs

JAARVERSLAG 2000

Voorwoord

Hierbij bieden we u het eerste jaarverslag aan van de activiteiten van het Studiecentrum voor Onderneming en Beurs (SCOB) dat in de loop van 1999 werd opgericht aan de Universiteit Antwerpen.

België heeft inderdaad een zeer waardevol patrimonium aan beurs- en bedrijfsgegevens die zich uitstrekken over meerdere eeuwen. Dat we ons in het centrum bevinden van de historische ontwikkeling van het kapitalisme is hier niet vreemd aan. Niet enkel vond de term *beurs* naar alle waarschijnlijkheid zijn oorsprong in het Brugge van de 14de eeuw, het was eveneens in onze contreien, met name in Antwerpen, dat in de 16de eeuw het eerste beursgebouw ter wereld werd opgetrokken. Het was vanuit Antwerpen dat de financiële know-how tijdens de Hollandse Gouden Eeuw werd doorgegeven aan de Noordelijke Nederlanden en zo bijdroeg tot de bloei van de beurs van Amsterdam. In de 19de eeuw (tot in 1914) behoorde België tot de meest geïndustrialiseerde landen ter wereld (samen met het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten) wat zich vertaalde in een actieve economische aanwezigheid van de Belgische bedrijven in talloze andere landen met bijhorende notering op de Belgische beurzen.

Deze hele geschiedenis heeft sporen nagelaten in een onvoorstelbare hoeveelheid gedrukte en geschreven documenten. Heel wat van deze documenten bevinden zich binnen de muren van de Universiteit Antwerpen (ondermeer de volledige koerslijsten van de Beurzen van Brussel en Antwerpen) of elders (Rijksarchief, stadsarchieven, Koninklijke Bibliotheek, Ministeries, private collecties). Dat het hier over uiterst waardevolle documenten gaat moge blijken uit enige voorbeelden. Belgische beurskranten zoals bv. de *Moniteur des Intérêts Matériels* behoren tot de oudste ter wereld en worden algemeen aanvaard als toonaangevende kranten. Vele prospectussen, zelfs uit de eerste helft van de 19de eeuw, zijn bewaard gebleven. De koerslijsten bevatten volledige informatie m.b.t. openings- en slotkoersen, dividenden, hoeveelheden aandelen en obligaties. Ingevolge de regelgeving van Napoleon (later overgenomen door het Nederlandse bewind en de Belgische regering) werden uiterst zorgvuldig archieven bijgehouden met documentatie inzake de beursgenoteerde bedrijven. Tenslotte bestaat er sinds 1893 een zeer

gedetailleerd overzicht per beursgenoteerd bedrijf in de jaarlijkse publicatie van *Le Recueil Financier*, een op dit vlak unieke bron.

De hoge conserveringsgraad van deze documenten, die enkel wachten op wetenschappelijke ontsluiting, stelt de Belgische wetenschapper in een luxepositie. Elk land dat een dergelijke hoeveelheid documentatie m.b.t. zijn beurs- en bedrijfs wereld zou hebben, is het aan zichzelf verplicht om dit te redden en te ontsluiten voor de wetenschappelijke wereld en de ganse gemeenschap. De Universiteit Antwerpen heeft hiertoe voor wat België betreft dan ook het nodige initiatief ontwikkeld door de oprichting van het Studiecentrum voor Onderneming en Beurs.

Dit Studiecentrum heeft het afgelopen jaar 2000 flinke vorderingen gemaakt, die in dit jaarverslag zullen gerapporteerd worden. Het is en blijft echter een geduldig monnikenwerk dat alleen kan blijven voortbestaan indien het op financiële ondersteuning kan blijven rekenen vanuit verschillende hoeken. We mogen ons echter gelukkig prijzen dat er zeer veel interesse is voor dit initiatief en dat reeds vanuit meerdere kanten toezeggingen kwamen of besprekingen aan de gang zijn.

ALGEMEEN OVERZICHT

Het Studiecentrum voor Onderneming en Beurs vervult verschillende opdrachten teneinde haar doelstelling waar te maken.

Een eerste opdracht is het collectioneren van bestaande archieven en documentatie m.b.t. het Beurswezen alsmede het inventariseren van het betrokken materiaal. Tegelijk wordt een inventaris aangelegd van elders aanwezige documenten. Op deze wijze wordt alle informatie m.b.t. het beurswezen en de beursgenoteerde bedrijven gecentraliseerd en gelocaliseerd. Dit terwijl nu her en der documenten verspreid zitten en het telkens opnieuw een zoektocht is om de relevante informatie op te sporen. Dit alles laat toe om aan het publiek en de wetenschappelijke wereld een unieke en gespecialiseerde bibliotheek aan te bieden.

Een tweede opdracht is het transformeren van een aantal gegevens in computerleesbare vorm. Dit geldt in het bijzonder voor de beurskoersen en de dividenden maar eveneens voor de gegevens uit de jaarrekeningen der bedrijven, die ingevolge de wet van 1873 op de naamloze vennootschappen als bijlage bij het Staatsblad werden gepubliceerd. Hier laat de impact van de ontwikkelingen in de moderne technologie zich ten volle voelen. Immers het is pas door de ontwikkeling inzake informatica (databanken e.a.) dat het mogelijk wordt om de gegevens op papierdrager daadwerkelijk ook hanteerbaar te maken en, wat voor het wetenschapsbedrijf een absolute voorwaarde is, voor replicatie en falsificatie ter beschikking te stellen.

Een derde opdracht is het wetenschappelijk onderzoek van de financieel-economische data, het historisch materiaal en de ontwikkeling van informaticasystemen op basis van deze originele dataset. Het wetenschappelijk onderzoek op elk van deze drie terreinen is absoluut noodzakelijk en kan wederzijds bevruchtend werken, zoals uit de eerste publicaties van het Studiecentrum al moge blijken.

OPRICHTING EN ORGANISATIESTRUCTUUR

Het Studiecentrum werd officieel opgericht met de toestemming van de Raad van de Universiteit Antwerpen op zijn zitting van 8 juli 1999. Het organiseert jaarlijks een algemene ledenvergadering en wordt bestuurd door een bestuurscollege, gekozen door deze algemene ledenvergadering. Daarnaast zal ook een adviescomité opgericht worden waarin bekende personaliteiten alsmede de subsidiegevers van het Studiecentrum zitting hebben.

BESTUURSCOLLEGE

Voorzitter: Prof.Dr.L.Cuyvers (UA, UFSIA-RUCA-TEW-faculteit)

Ondervoorzitter: Prof.Dr.G.Devos (UFSIA, Geschiedenis)

Secretaris: Prof.Dr.J.Paredaens (UIA, Informatica)

Leden bestuurscollege:

Prof.Dr. J.Annaert (RUG, UFSIA-RUCA-TEW-faculteit)

Prof.Dr. M.De Ceuster (UFSIA-RUCA-TEW-faculteit)

Prof.Dr. H.Houtman-De Smedt (UFSIA, Geschiedenis)

WERKING

Er werd gestart met het realiseren van de hogergenoemde doelstellingen op het niveau van de Beurs van Brussel.

Daartoe kon het Studiecentrum beschikken over de gelden van het vierjarig project "Archivering en Digitalisering van de archieven van de Beurs van Brussel", mogelijk gemaakt door de toezeggingen van de GOA-BOF (Gemeenschappelijke Onderzoeksraad Universiteit Antwerpen, Bijzondere Onderzoeksfondsen), die mede betoelaagd worden door de Vlaamse Gemeenschap. Dit liet het Studiecentrum toe om drie wetenschappelijke medewerkers aan te werven (een historicus, econoom en informaticus), de nodige hard- en software aan te kopen en één jobstudent op jaarbasis te betalen. Door de Universiteit Antwerpen werd de nodige infrastructuur onder de vorm van twee lokalen (alsmede het nodige meubilair) op de campus Middelheim ter beschikking gesteld. Bovendien kon het studiecentrum ook rekenen op de enthousiaste vrijwillige medewerking van Hugo Thielemans.

Naar documentatieverzameling toe werden de koerslijsten en beursdocumenten bekomen van de beurzen van Antwerpen, Brussel en Gent, waarbij we een bijzonder woord van dank verschuldigd zijn aan de heer B.Van Styvendaele, hoofdbibliothecaris van het RUCA, wiens hulp in de aanvangsfase van onschatbare waarde is gebleken.

Naar de buitenwereld toe zijn we zeer veel dank verschuldigd aan de bestuursorganen van de betrokken beurzen die ons middels een overdrachtovereenkomst hun documenten afstonden. In het bijzonder konden we steeds op de bereidwillige en aangename medewerking van de heren F. Hendrickx (Beurs van Antwerpen) en D. Maertens (Beurs van Brussel) rekenen.

De archieven van de Beurs van Gent konden slechts bekomen worden na een intensieve speurtocht door de historici, verbonden aan het Studiecentrum, dit met de

medewerking van de heren Van Glabbeek (voormalig vice-voorzitter van de beurscommissie van Brussel), J.Arnoldi (Administrateur-Generaal van het Ministerie van Financiën) en de heer F.Hendrickx (Beurs van Antwerpen). De archieven werden in de loop van het voorbije werkjaar door de *Administratie van de Thesaurie* overgedragen aan het Studiecentrum.

Tenslotte werd, dank zij de ruchtbaarheid die in de pers aan dit initiatief werd gegeven, ook nog een groot deel van de historische documentatie van de vroegere Kredietbank bekomen die een welkome aanvulling vormt bij de reeds bestaande collectie.

Er werd begonnen met het ontwerpen van een eigen databank voor beursgegevens en er werd gekozen voor handmatige invoer van deze gegevens. Proeven met OCR-technologie die dank zij de steun van de bibliothecaire diensten van het Federale Parlement werden uitgevoerd en waarvoor de toenmalige adjunct-hoofdbibliothecaris, Peter Delbeke, zich tenvolle heeft ingezet, toonden aan dat deze technologie geen hulp kon bieden voor de te verwerken cijferreeksen van het SCOB.

Naar het invoeren van deze gegevens werd gekozen voor het eerst afwerken van de zgn. aandelenmodule. Vanaf 1830 werden voor alle beursgenoteerde bedrijven de (verschillende) genoteerde aandelen één voor één ingevoerd in de databank zodra ze op de beurs werden toegelaten (wat telkens de koppeling van deze aandelen met een uniek bedrijf vereist) alsmede hun dividenden, aantallen (uitgegeven, toegelaten en in circulatie) en koersen (voorlopig op maandbasis, einde van de maand). Zodra een aandeel van de beurs verdwijnt werd dit eveneens afgesloten in de databank. Op het einde van het jaar 2000 was de stand van zaken zo dat de gegevens voor 1830-1914 volledig ingevoerd waren op maandbasis en dat het inbrengen in de databank van de aandelen die op de Brusselse Beurs noteerden doorgevoerd was tot en met 1951. Voor de oorlogsperiode 1914-1918 waren er geen officiële beurskoersen, maar waren er wel verhandelingen. Dankzij de inbreng van de historici werden de kranten gelocaliseerd in dewelke deze beurskoersen te vinden zijn, zodat de beursgegevens voor deze periode in het komende jaar verder kunnen ingevoerd worden.

Het historische luik van het project bestond in een eerste fase uit het localiseren van de diverse bronnen inzake de beurs en de beursgenoteerde ondernemingen. Dat leverde in het afgelopen jaar een grote hoeveelheid vergeten of verloren gewaande documenten op, die tot heel wat nieuwe inzichten zullen leiden. Het wetenschappelijk historisch onderzoek van het Belgische beurswezen staat immers nog in de kinderschoenen en hier situeert zich een terrein waarop de komende jaren wellicht dank zij het Studiecentrum een doorbraak kan bereikt worden.

In de eerste fase van het project werd er veel tijd besteed aan het inventariseren van de verworven collecties. Voor de archieven en documenten overgedragen door de Beurs van Brussel beschikt het SCOB vandaag over een gedetailleerde inventaris die als Word-bestand raadpleegbaar is. De bedoeling is om deze gegevens het volgende jaar te integreren in de globale databankstructuur door middel van de door het SCOB ontwikkelde documentmodule. De overige collecties (Gent, Antwerpen, Kredietbank) worden met voorlopige plaatsingslijsten ontsloten en komen in een latere fase in aanmerking voor een meer doorgedreven inventarisatie.

Na de afronding van deze eerste fase kan er meer tijd besteed worden aan het wetenschappelijk onderzoek op basis van deze en andere bronnen. Een eerste aandachtskern vormt het onderzoek van het Belgische beurswezen in de lange 19de eeuw. De klemtoon zal vooral liggen op de evolutie in wetgeving en reglementering, zaken die de werking van de Belgische beurzen gedurende deze periode mede hebben bepaald. Startend bij het Franse regime kunnen er zo nieuwe en ruimere conclusies getrokken worden over de beurswerking in het België van de 19de eeuw, een periode waarin België een leidende rol speelde in de snel evoluerende industriële wereld. De rol van de beurs bij de take off van de Belgische industriële revolutie, zal voor het eerst naar waarde kunnen worden geschat.

Op het gebied van de informatica werd gekozen voor het ontwikkelen van een eigen databanksysteem gebouwd bovenop de infrastructuur van een Oracle8-databank (de meest gebruikte client/server databank ter wereld). In het eerste kwartaal van 2000 werden alle gegevens die tot dan toe waren ingegeven in een Microsoft Access databank, overgezet naar onze eigen Oracle8-opstelling. Na een korte maar bijzonder efficiënte testperiode kon dan volledig worden overgestapt naar Oracle.

Eerdere snelheids- en capaciteitsproblemen waren daarmee onmiddellijk van de baan.

Met onze databank-opstelling wordt kort op de bal gespeeld wat betreft actueel wetenschappelijk onderzoek naar temporele databanken. Heel wat theoretische aspecten uit wereldwijd onderzoek kunnen op onze databank geïmplementeerd en getest worden zonder dat de dagelijkse werking van het studiecentrum daar hinder van ondervindt.

De ontwikkeling en het onderhoud van de databank is momenteel in een stabiel stadium; sinds maart 2000 is deze full time beschikbaar. Toch wordt er gewaakt op de consistentie van de gegevens dmv. regelmatige backups en automatische en handmatige consistentiecontroles.

Naast de databank is in de loop van 2000 ook de nodige applicatiesoftware ontwikkeld. Zo is naast de bestaande — in 2000 serieus uitgebreide — invoermodule voor aandelenkoersen, nu ook een invoermodule voor documentgegevens ontwikkeld en een module om deze documentgegevens via een webbrowser beschikbaar te stellen aan het grote publiek.

Momenteel is er nog één module in ontwikkeling en één in testfase, nl. een bedrijfsmodule die moet toelaten bedrijfsgegevens uit o.a. de *Recueil Financier* (bestuursamenstelling, boekhouding, historiek, etc...) structureel en punctueel in te voeren in de databank en een visualisatiemodule die nu reeds toelaat om grafieken te genereren adhv. onze dataset. Zo is het mogelijk om eenvoudig koers, nominale waarde en volume van een aandeel uit te zetten op een grafiek en deze te exporteren naar andere software.

SCOB-WEBSITE (www.scob.be)

Het afgelopen jaar werd de SCOB-website experimenteel opgestart. De bedoeling is om die volledig te vernieuwen in de loop van dit jaar. In het voorontwerp van deze site staat informatieverstrekking centraal. Zo komt er een kleine interface die het mogelijk maakt inflatiecijfers te genereren voor België sinds 1832 en een analoge interface om wisselkoersen te berekenen tussen munteenheden van de vorige eeuw. De website zal ook een collectie internetadressen bevatten van andere nuttige websites. De geregistreerde domeinnaam is www.scob.be.

PUBLICATIES

Tot op heden is het aantal publicaties nog niet op kruissnelheid gekomen. Het is immers normaal dat in de aanvangsfase van een dergelijk opzet een grote hoeveelheid tijd en energie kruipt in het leggen van de bouwstenen van de latere publicaties. Wetende dat b.v. vlak voor de Eerste Wereldoorlog er meer dan 1000 aandelen op de Beurs van Brussel noteerden en dat de genoteerde aandelen niet dezelfde blijven over de loop der jaren heen, betekent zulks dat er zeer veel opzoekingswerk nodig is om deze aandelen één voor één te identificeren met een bedrijf en daarna de nodige gegevens in te voeren.

Niettegenstaande deze beperking werden er afgelopen jaar toch al enige degelijke studies gepubliceerd.

Een algemeen overzichtsartikel rond de Brusselse Beurs werd voor publicatie aanvaard in het Maandschrift Economie. Een uitgebreid onderzoek naar het (ondertussen quasi vergeten) meervoudig stemrecht op aandelen in de periode 1918-1934 werd voor publicatie aanvaard in het Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis. Een specifiek onderzoek naar de Belgische Spoorwegaandelen werd uitgevoerd voor het boek dat ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de NMBS in april 2001 op de markt zal komen. Daarnaast werd er ook nog een Working Paper bij de start van het Beursproject gepubliceerd alsmede interne papers over relationele databanken en inventarissen en toelichting bij de collectie van het SCOB. Verder wordt er gewerkt aan een paper omtrent de anomalieën binnen het domein van temporele databanken om een project zoals het onze te verwezenlijken. Momenteel wordt er stevig doorgewerkt op het berekenen van indexen rond de Beurs van Brussel voor de periode 1830-1914 en voorzien wordt dat in de loop van 2001 de eerste publicaties daarrond zullen kunnen verschijnen.

DIENSTVERLENING

Het Studiecentrum heeft naast haar wetenschappelijke opdracht ook de opdracht een stuk dienstverlening naar de gemeenschap toe te verlenen, iets waartoe de

Universiteit Antwerpen zich uitdrukkelijk geëngageerd heeft bij het afsluiten van de overdrachtsovereenkomsten met de beurzen van Antwerpen en Brussel.

In het afgelopen jaar deden reeds meerdere instellingen of individuele personen beroep op de diensten van het Studiecentrum. Zo vroegen ondermeer de Beurs van Brussel, de Boston Consulting Group, de auteurs van het *Millenium book* (Elroy Dimson, Paul Marsh, Mike Staunton, verbonden aan de London Business School), advocaten, studenten e.a. informatie op.

Blijkens dit alles is het voor ons nu al duidelijk dat er een zeer grote behoefte aanwezig is aan de activiteiten van het Studiecentrum.

Het valt te voorzien dat, naarmate de naambekendheid van het Studiecentrum toeneemt en de informatie steeds meer ontsloten wordt, dit soort dienstverlening zal toenemen. Het verder ontwikkelen van de website zal hier wellicht ook kunnen toe bijdragen.

TOEKOMSTPLANNEN

Het Studiecentrum werd opgericht als een permanent centrum en moet zich dus na de afloop van het vierjarig project rond de Beurs van Brussel verder kunnen financieren. Daarom hebben we ons het afgelopen jaar beziggehouden met het uitwerken van mogelijkheden om verdere financiering te bekomen. Een grootscheepse ronde om subsidiegevers aan te trekken werd opgestart, waarvan de eerste resultaten al terug te vinden zijn in het financieel verslag. Daarnaast zal natuurlijk ook gekeken worden naar andere projecten rond het beurswezen van België. Het afwerken van de beursmodules rond de Beurs van Brussel is daarbij de komende jaren prioritair maar eenmaal dit gerealiseerd kan er gedacht worden aan gelijkaardige operaties voor de Beurs van Antwerpen of buitenlandse beurzen, aan projecten rond de bedrijfsinformatie van de beursgenoteerde ondernemingen enz. Het is in België niet steeds zo gemakkelijk om dergelijke initiatieven te financieren maar gegeven het maatschappelijk belang van dit Studiecentrum moet zulks wel mogelijk zijn.

FINANCIEEL VERSLAG

Jaarlijks kan het Studiecentrum voor Onderneming en Beurs via het GOA-BOF project rond de Beurs van Brussel beschikken over een bedrag voldoende om drie wetenschappelijke medewerkers te betalen en zulks gedurende een periode van vier jaar. Daarnaast financierde het GOA-BOF project ook eenmalig de aanschaf van een Sun-server en een Oracle databank alsmede een aantal terminals voor datainvoer. Tenslotte eveneens de gewone werkingskosten (telefoon e.d.) alsmede de betaling van de wedde van één jobstudent op jaarbasis.

In de loop van het jaar 2000 werden voor 275.000 BEF subsidies bekomen waarvan 200.000 BEF door de *Association pour la défense des intérêts des détenteurs de fonds publics*. Een gepast woord van dank is hier verschuldigd aan de heer F.Keusters, voorzitter van deze vereniging, voor de inspanningen, waardering en begrip die we mochten ondervinden bij de presentatie van dit project. Fortis Bank stelde ook nog 75.000 BEF ter beschikking waarvoor wij de heer F.Verwilt onze dank toezeggen.

SCOB IN DE PERS

Alhoewel het in de opstartfase van zo'n project niet vanzelfsprekend is kwam het Studiecentrum toch al meerdere malen in het nieuws. Uiteraard via het UA-tijdschrift *Universiteit Antwerpen* maar ook door een aantal artikels in de kwaliteitspers (*Financieel Economische Tijd, De Standaard*). Kanaal Z bracht in augustus 1999 een eerste interview met voorzitter Prof.Dr.L.Cuyvers in de media waarbij het project omstandig kon worden toegelicht.

NUTTIGE GEGEVENS

<p>STUDIECENTRUM VOOR ONDERNEMING EN BEURS Middelheimlaan 1 2020 Antwerpen Lokalen A 142 - A 143</p>
--

Tel.: 03 – 218 0 780 (Prof.Dr.L.Cuyvers)

Tel.: 03 – 218 0 538 (Dr.Frans Buelens, Projectverantwoordelijke)

Email: scob@ua.ac.be

Website: voorlopig nog: <http://scob.ruca.ua.ac.be>

op termijn: <http://www.scob.be>

Bankrekening

091-0106287-04 (Universiteit Antwerpen) met vermelding: nr. 5512DO